

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA KREATIV QOBILIYATNI SHAKLLANTIRISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK USULLARI

Raxmonov Azamat Ruzvonovich

ChDPU "Umumiy pedagogika"

kafedrasi pedagogika fanlari bo'yicha (PhD) falsafa doktori

Tel: +998(94)5145579,

a.raxmonov@cspi.uz

***Annotatsiya:** maqolada pedagogning kreativ yondashuv asosida zamonaviy texnologiyadan keng foydalanishi haqida mulohazalari bayon etilgan.*

***Kalit so'zlar:** Kreativlik, ijodkorlik, noan'anaviylik, motivatsiya, texnologiya, tajriba almashish, trening, ilmiy izlanish, erkin fikrlash, malaka oshirish, hamkorlik.*

***Аннотация:** В статье изложены соображения педагога о широком использовании современных технологий на основе творческого подхода.*

***Ключевые слова:** креативность, креативность, нетрадиционность, мотивация, технологии, обмен опытом, обучение, научные исследования, свободомыслие, развитие навыков, сотрудничество.*

***Abstract:** The article presents the author's reflections on the widespread use of modern technology by a teacher based on a creative approach.*

***Keywords:** creativity, creativity, nonconformity, motivation, technology, experience sharing, training, scientific research, Freethought, skill development, collaboration.*

O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimidagi rivojlanish muhim bosqichlarni amalga oshirayotgani asosiy e'tiborimizda. Bu esa ta'lim sohasida faoliyatga kreativ yondashishni talab etmoqda. Pedagogik kreativlik - bu muammolarni hal qilishda qarorlar qabul qilish, yangiliklar yaratish qobiliyatiga mavjud resurslardan ijodiy foydalanishdir. Pedagogik kreativlikni shakllantirish usullari quyidagilar hisoblanadi:

1. Erkin va ijodiy muhit yaratish pedagog uchun yangi loyihalar o'ylab topishga ularni sinab ko'rishga va innovatsion yondashuvlarni shakllantirishga yordam beradi.

2. Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish hozirgi davr talabi, balki o'qituvchilarda onlayn darslar virtual olam bilan ham uygunlashgan holda o'quvchi ruhiga ta'sir qiladi.

3. Noan'anaviy o'qitish metodlar. Bu muammoli vaziyat va ularni hal qilishda har xil noan'anaviy metod va usullardan foydalanish imkonini beradi.

4. Malaka oshirish va o'z-o'zini rivojlantirish. Bunda pedagog bilim va ko'nikmalarini oshirib borishi kerak va buni malaka oshirish kurslari treninglar va seminarlar orqali o'quvchilarga va ommaga korasata olishi kerak.

5. Tajriba almashish va hamkorlik. Bunda har bir pedagog jamoaviy loyihalar orqali o'z safdoshlari bilan muloqot almashishi kerak. Kreativlik shaxsni rivojlantiruvchi kategoriya sifatida inson tafakkuri, ma'naviyatining ajralmas qismi hisoblanadi, u shaxsga ega bo'lgan bilimlarning ko'pqirrali ekanligida emas, balki yangi goyalarga intilish, o'zgartirish, kutilmagan va noodatiy qarorlar chiqarishda namoyon bo'ladi.

Pedagogik kreativlikni shakllantirishga yo'naltirilgan mashg'ulotlar faqatgina ko'ngilochar xarakterdagi topshiriq, mashq yoki vazifalardan iborat bo'lib qolishi kerak emas. Pedagoglarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish kurslarida tinglovchilarda kreativlik qobiliyati va sifatleri mavjudligini aniqlashda P. Torrensning "Tugallanmagan rasmlar," testidan foydalanish samarali natijalarni berdi. Talabalar tomonidan bajarilgan

testlar bo'lajak pedagoglarning qay darajada kreativlik sifatlariga egaligi, tasavvurining qanchalik boyligini ifodalaydi.

Interfaol metodlar, mashg'ulotlarda interfaol metod (strategiya, grafik organayzer) lar bilan ishlash talaba tomonidan o'qiv axborotlarini tizimli, yaxlit holda o'zlashtirish imkoniyatini yaratadi. Obyekt, jarayon hodisalarning umumiy mohiyatini aniqlash kabi ko'nikma malakalarni o'zlashtirishga muvaffaq bo'ladi.

Zamonaviy ta'limda talabalarga tayyor bilimlarni berish emas, balki ularni bilimlarni mustaqil o'zlashtirishga yo'naltirish tobora muhim ahamiyat kasb etib bormoqda. P.Torrens tashkil etgan shaxs kreativligini aniqlovchi sinov ishlab chiqqan. Ular quyidagilar:

- 1) savollar, moddiy yoki bir-biriga zid ma'lumotlarga e'tibor bermaslik;
- 2) masala uchun harakat qilish, oldindan surilgan taxminlar asosida sud qarorini topishga intilish. Zamonaviy pedagogikada kreativ tafakkur amaliyotini bildiruvchi ma'lum tizim shakllantirilgan:

1. Analitik tahlil jarayoni - bu tayyorgarlik jarayoni bo'lib, u axborotlarni yig'ish va tahlil qilish, mavjud ahvol tahlili, axborotlarni umumlashtirish, ko'rsatkichlarni taqqoslash jarayoni.

2. Konsentratsiya jarayoni - ma'lum bir muammo atrofida aqliy salohiyatining mujassamlashuvi, tahlili olib boriladi. Ong faolligining ba'zan ko'tarilishi yoki pasayishi, insonning muammo tahliliga berilishi natijada turli yangi nostandart goyalarning tugilish va shakllanish jarayoni. Bugungi kunda psixologiyada shaxs kreativligi uning faoliyatiga xos ikki jihatga ko'ra aniqlanmoqda. Bunda faoliyatning ikki jihatini yorituvchi testlardan foydalaniladi. E.P.Torrensning shaxs kreativ sifatlarini namoyon bo'lishini aniqlovchi testlarning turlari mavjud. Ular quyidagilar:

1. Ijodiy tafakkur va uning natijalari (tezkorlik, samaradorlik, mahsuldorlikka b.) bu aniqlovchi testlar.
2. Shaxsning hayotiy tajribasi va shaxsiy sifatlarni aniqlovchi testlar kreativlikni rivojlanish bosqichi - muayyan

kreativlik sifatlarining rivojlanganlik darajasi.

Pedagog kreativlik potensialining ustuvor tamoyillari;

- tafakkurning tezkorligi va egiluvchanligi;
- yangi g'oyalarni yaratish qobiliyati;
- bir qolipda fikrlamaslik;
- o'ziga xoslik;
- tashabbuskorlik;
- noaniqlikka toqat qilish;
- zakovatli bo'lish.

Xorijiy mamlakatlarda talabalar o'rtasida kreativ sifatni shakllantirishga katta e'tibor berilmoqda. Kreativ shaxslar ikki toifaga bo'linadi :

1. katta kreativlik;
2. kichik kreativlik;

Pedagogik kreativlik sifatlarini rivojlantirish murakkab jarayon hisoblanadi. Ta'lim jarayonini kuzatish, bevosita pedagogik jarayonni tashkil etish jarayonida quyidagi metodlar talabalarning pedagogik tafakkurini rivojlantirish bilan birga pedagoglarda kasbiy faoliyatni shakllantirishga xizmat qiladi.

1. guruhlashtirish;
2. reja tuzish;
3. tayanch tushunchalarni aniqlash;
4. mavzu ichida kichik mavzularni hosil qilish;
5. turkumlashtirish;
6. sxemashtirish;
7. mavjud tushunchalarni boyitish kabilar.

Pedagoglarda kreativlik sifatlarini rivojlantirishda bir qator interfaol metodlardan foydalanish bu borada samaradorlikka erishishda yordam beradi. Ushbu shartlar shuni ko'rsatadiki, hamma narsa o'quv jarayonini

shunday tashkil etishga, uning yaxlitligiga yo'naltirilishi kerak. Bu yerda barcha fanlar insonning ijodiy salohiyatini faollashtiradi, uning ma'naviy kuchlarini, ijodga chanqoqligini uyg'otadi, bu yerda har qanday fanni o'qitish metodikasi tayyor bilim xulosalar va nuqtayi nazarlarining passiv idrokini istisno qiladi. Kreativ tafakkur maqsadga yo'naltirilgan ammo shu vaqtgacha ma'lum bo'lmagan va an'anaviy tarzda tajribaga kiritilmagan batamom yangi usul, yol, vosita yondashuvlarning tanlanishi va ishlab chiqarilishini anglatadi. Kreativ fikrlar inson ongini yuqori chegarasidagi va urganmagan fikrlar noan'anaviy usullar mavjud holat negizida yangi qarashlar asosida yangicha faoliyatini tashkil etishga qaratilgan mustaqil mushohadalardir. Kasbiy faoliyatini samaradorligini baholashda pedagogning ijodkorligi kreativ potensial darajasini baholash muhim ahamiyatga ega amerikalik olim Viksler kreativlik fikrining shunday turiki u shaxsga bir muammo yoki masala yuzasidan birdaniga bir nechta yechimlar paydo bo'lishini taqozo etadi va shablonli zerikarli fikrlashdan farq qilib, narsa va hodisalar mohiyatidagi o'ziga xoslik, noyoblik sifatlarini anglashga yordam beradi deb deb tarif beradi. Maslou ham kreativlikni barchaga xos tug'ma ijodiy yo'nalish atrof-muhitni tasvirda ko'pchilikday yo'qolib ketuvchi faoliyat deb hisoblagan. Amerikalik psixolog olim Dj pol Gilfort o'zining ilmiy tadqiqot ishlarida kreativlik va intellektni birinchi marotaba taqqosladi u intellekt strukturasi modelini yaratishda tafakkurni konvergent va divergent turiga ajratdi. Xulosa qilib aytganda, bolajak pedagoglarga kreativlik muvozanatdsizlik hissini yuzaga keltirishini anglatish bezotalik qo'rquv hissadan xalos bo'lishiga yordam berish kreativ fikrlash ko'nikmalarini boshqa kuniikmalar bilan rivojlantirishga yordam berish qutqarib qolish emas balki yo'l yoriq ko'rsatish; suhbatlar orqali rag'batlantirish konstruktiv sharhlar bilan ta'minlash yangi ko'rsatmalar bilan tanishtirib borish o'zlarida kreativlikning boshqa turlarini rivojlantira olishlari guruhda ishlay olishlari, hissiy jihatdan erkin va ijobiy fikrlarga ega bo'lishlari uchun poydevor bo'ladigan muhit yaratish.

O'qituvchining ijodkor va kreativ bo'lishi yoki bo'lmasligi emas, balki darslarni ijodkorlik, kreativlik ruhida tashkil etish, yangi g'oyalarni talim jarayonida sinab ko'rishga intilishi zarurdir.

Xulosa pedagoglarda kreativlikni shakllantirish nafaqat ularning shaxsiy va professional balki ta'lim sifatini oshirish uchun ham muhimdir. Kreativ pedagog o'quvchilarni ijodiy fikrlash va amaliy ko'kikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Shu sababli ta'lim tizimida ijodkor pedagoglarni qo'llab –quvvatlash va rag'batlantirishga e'tibor qaratish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Ozbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi “Ozbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish boyicha Harakatlar Strategiyasi togrisida”gi ПФ–4947-сон Farmoni // Ozbekiston Respublikasi qonun hujjatlari toplami, 2017 й., 6-son, 70-modda
2. Vigotskiy L.S. Tanlangan psixologik tadqiqotlar. M.1996-yil
3. A.R.Raxmonov “Ijtimoiy pedagogika,” Darslik. Olmaliq-prints nashryoti. 2023 yil. 113 bet.
3. Barisheva T A. Jigalov Yu.A Psixologo-pedagogik osnovy razvitiya kreativnosti SPb.SPGUTD 2006-y -S 16.